

ספר ברוך קורצווייל

המערכת

פרופ' א' סולטמן

פרופ' מ"צ קדרי

פרופ' מ' שורץ

אמריקל המערכת

מר מ' אדלר

הוצאת שוקן ואוניברסיטת בר-אילן, תשל"ה

שקיעין

מאת אורי צבי גרינברג

ביגון ירד שאולה... האיש: ידיד השיר והשר: מלא וגדוש ורחב מדות. ברבים ממאמריו הפולמוסיים נראה שנתקבל כאיש ריב ומדון. קולמוסו פגע, ונחשב כאילו לפגוע - בלבד בא באותיות, שמקור לו בכל אות... ובשיחות אתו אמרתי, שאני כקורא באותיותיו איני רואה אותו כמתכוון לפגוע, אלא כמתכוון אך ורק לברור פלוגתא רוחנית, שאין לפניו שום ברירה סגנונית להשתמש בה: בחינת מגלה טפח ומכסה טפחיים, במלים לא חריפות: שיהא בהן גם משום "ליטופין פיוסיים". חכמי הלב, להבדיל מן ה"פקחים", הם אף בחריפות פסק דינם טובים-בטבעם, וטובים-זה הוא לעתים גם מכשול כל-שהוא בתפיסת-המושגים לגבי ערכים אשר מבחינה "אוביקטיבית" אינם כלל ראויים ליתר שבחים, אבל הלב של חכם רגיש יש שהוא נפעם מצרוף-מלים-מסוים שמצא בשורה אחת, או בהבעת רגש תאורית, שמכיון שקרא את הכתוב, נתפס לה לעתים — והקולמוס הלך ו"התפעל" ואמר אמן. להפך ממה שאנו רגילים לקרוא אצל בעלי ביקורת בספרות-העתונים, שהם מגלגלים בעטיפות-קטיפה מלים על מעשה "יצירתו" של סופר, משורר, הוגה, והמבוקר הנבון אי אפשר שאינו מרגיש היטב בקטיפת העטיפות טעם של ענבי רוש, שלא באכזר טעמים...

משותחים היינו בענין זה. והוא היה אז מביט בי בעינים דמועות... דברי שנאמרו בלי פסקנות נגעו ללבו. כי אכן תפסתי: שמטבע הטוב רצה למצוא צימוקים בעיסה ולחזק בכך את ידי הנחתום — אפילו שאינו מן המעולים ב"אפיה" הספרותית.

פגישה ראשונה שלי איתו לפני שנים: בצאתי לעת ערב עם ש"י עגנון בשיחת ערב משער יפו, שבה אמר לי ברחמים כמורים אמת אמתו היהודית: כמה רוצה הייתי לזכות שאכתוב שורה אחת כמו אתה נגלית בענין כבודך... רבות שנים עברו מאז, ועודי רואה אותו, רואה את המלים, רואה את קולו, לעתים בעטוף עלי רוחי בירושלים שלנו אז, וירושלם-אלקודס של הראדיו הישראלי לעת ערב כעת: אחרי יום כיפור תשל"ד. משער יפו הלכנו אז: זוג בני-בין-השמשות, עצבות; ומשהגענו לרחוב סטורס, איקלע בדרך איש, שעגנון הציגו בשם: מר קורצווייל, ש"הוא בנוסח שלך: איש 'תפיסת-המושגים' בספרות". זכורני, ששאלתי את מר קורצווייל, בכן, למה אין אתה מפרסם דבריך ברבים? והאיש ענה לי: אדוני, אינני מעז לכתוב. אינני יודע עדיין איך. ידיעותי מעטות. ובשפה העברית?!

איוז יראת הכבוד שמעתי אזי באוני מפי איש יהודי דובר עברית, לגבי לשוננו העברית.

בשנים האחרונות היו פגישותי עם הפרופסור קורצווייל, שהיה כבר כולו עברי בכתב, חריף ובקי במדעיו. והוא, אם אינני טועה, הוא זה שהעלה בבקרתו את הביטוי: מפעלו של... כלומר: מעשה סופר — מפעל. אני אגב לא פעם הדגשתי בפניו: שאין להשתמש בעברית במלים "יוצר", "יצירה". מעשה-סופרים-נאמנים בעברית נכונה הוא — מפעל. יוצר ויצירה אצלנו, יהודי-הדורות, מלים אלו הן בסוד מעשה הבורא עולם. ואף בחירי-הביטוי אינם אמנם אלא יחידי סגולה אבל — בני תמותה. כמו כן נגענו בעניני הביטויים השימושיים גם אצלנו, כגון מיתוס, סאקראלי... ואמרתי: איך אדם יהודי-מאמין יכול להשתמש בהם, בקשר עם ערכים, שהם אצל עמי לועז בלבד. כי אין אצלנו מיתוס וסאקראליות. אברהם ושרה הם מציאות. הם היו מבשר-ודם בחיים ממש עלי אדמות, ואלהינו לא נקלע להסב בסעודת-אלים על סיני. ואין לו גוף. וכו' וכו', שאין פה המקום להאריך. (וכדאי להאריך!).

★

בשנים האחרונות קרא לפניי את סיפורי בגרמנית. אמרתי לו: חבל שאינך מפרסמם בעברית. אתה מיועד לכך. והספר שיצא אחרי הסתלקותו בשם "הנסיעה", המכיל ביחד שלושה סיפורים, מעיד על כוחו של מספר-אמן ככל חוקתו! ובלי ה"ארוס" וה"סקס" שנותנים סופרים גלויים בישראל מדי מוסף של ערב שבת בעיתון. וראו, הספר הזה לא הועלה על בספרותנו הקוסמופוליטית... סיפור "הנסיעה" שכתב הפרופיסור-המבקר — הוא למופת. חבל שלא הרבה במעשהו זה בחייו אף אם גם "אנוס" היה ע"י כך להפחית ממידת מאמרו על סיפורי אחרים, שעשאם גם למופת — ואילו ספורים שלו נשארו אחריו בכתב-יד בגרמנית.

★

אמרתי לעיל בפתיחת המאמר: האיש ירד ביגון שאולה. הרגשתי תמיד שהוא מלא וגדוש ביגונים, ולא העזתי לפענחו בשיח "פרובוקאטיבי"-כביכול, כדי לגולל אבן מן הבאר. היו אצלו כיסופים ואיוז דמות ונוף שבבחינת שקיעין בו. זה שהעלה כאמור נצנוצי דמע בעיניו — ובלענו פנימיות בתוך פנימיות תוך כדי שיח. קם ונטל בקבוק והוא יצק שוב-פעם לתוך כוסי קוניאק "מסוג משובח". והס.

★

פגישה אחרונה: אני בבית חולים של תל השומר. ערב. לא רציתי לקרוא לאחות שתדליק את החשמל. נפתחה הדלת ונכנס בכבודות הפרופיסור, ומכיוון ששתי המיטות של שכניי היו פנויות, ישב האורח לכרעי המיטה כפוף אליי בלי מלים ולפתע לקח כף-ידי בידו ובו ברגע קרם על ברכיו ולטף כף-ידי, ובסוף הרגשתי על עור-כפי טיפטוף. חשבתי: שמא שאל ברופאי לפני שנכנס אליי, על מצב מחלתך, וקיבל תשובה רעה. ואז הרכין ראשו ונשק בכף ידי. ידעתי שלא נתראה עוד —

ואכן אני נותן לזכרו את מסכת השירים ששוחחתי אתו עליהם במשך כמה וכמה
 ירחים בעודם בכתב-יד. הנה הם באותיות-דפוס בספר הזכרון לשמו, כשעיניו
 סגורות — —
 ביגון-עמוקות-וסתומות ירד שאולה ידיד השיר והשר. עצוב!

 הגברת מרגוט קורצווייל הגישה לביתי את הספר "הנסיעה" וכתבה שורות כאובות

לאורי צבי גרינברג בברכה. אתה לא חדלת לעודד אותו להביא את הסיפורים האלו
 לדפוס. לו הוא רק היה יכול למסור לך את הספר במו ידיו — — — 11.X.72

כמה שידעה נפש האשה את סוד היחסים הנפשיים ביני ובין בעלה — —

